

REPUBLIKA SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

PROGRAMSKE SMERNICE

**ZA DELO ODDELČNEGA UČITELJSKEGA ZBORA IN ODDELČNE SKUPNOSTI
V OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOLAH TER V DIJAŠKIH DOMOVIH**

**Sprejeto na 78. seji Strokovnega sveta Republike Slovenije za splošno izobraževanje,
14. aprila 2005**

Avgust 2005

Programske smernice za delo oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti v osnovnih in srednjih šolah ter v dijaških domovih je pripravila delovna skupina Razširjene programske skupine za svetovalno delo v vrtcih, šolah in domovih (RPS), v sestavi:

- doc. dr. Jana Kalin, Filozofska fakulteta, predsednica,
- mag. Cvetka Bizjak, Zavod Republike Slovenije za šolstvo,
- Marica Dobnik Žerjav, Osnovna šola Ivana Cankarja, Vrhnika,
- Ana Hrovat, Osnovna šola Valentina Vodnika, Ljubljana.

VSEBINA:

stran

1. Temeljna opredelitev	4
2. Temeljna načela	5
3. Vloga razrednika in oddelčnega učiteljskega zbora	6
4. Organizacijske oblike dela oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti	7
5. Načrt dela oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti	8
5.1. Načrtovanje dela oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti	8
5.2. Področja delovanja oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti	9
5.3. Ure oddelčne skupnosti	12
6. Naloge razrednika	14
7. Dodatek	15
7.1. Kompetence razrednika	15
7.2. Zakonodajna izhodišča za delo oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti	16
8. Viri in literatura	18

1. TEMELJNA OPREDELITEV

Programske smernice predstavljajo izhodišče za delovanje oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti v osnovnih in srednjih šolah. Namenjene so tudi vzgojiteljem in oddelčnim vzgojiteljskim zborom v dijaških domovih, s tem da je potrebno vzporedno ustrezno razumeti termine, ki jih uporabljamo, tudi na področju dela v dijaških domovih, in sicer: oddelčni učiteljski zbor kot oddelčni vzgojiteljski zbor, razrednik kot vzgojitelj v vzgojni skupini, oddelčna skupnost kot vzgojna skupina v dijaških domovih.

Oddelčni učiteljski zbor sestavljajo strokovni delavci, ki opravljajo vzgojno-izobraževalno delo v posameznem oddelku. Oddelčna skupnost pa je temeljna oblika organiziranosti učencev¹ enega oddelka.

V smernicah skušamo povezati delo oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti v integrirano celoto, kajti oboji s svojo prisotnostjo in delom pomembno določajo značilnosti oddelčne skupnosti. Tudi učitelji namreč s svojim delom sodelujejo pri oblikovanju strukture, ciljev, pravil, pa tudi klime in kulture v oddelku ter v okviru oddelčnega učiteljskega zbora sodelujejo pri načrtovanju dela v oddelčni skupnosti, izvajanju načrta in odzivanju na aktualne probleme. Razrednik vodi delo oddelčnega učiteljskega zbora in koordinira delovanje oddelčne skupnosti ter skrbi za njeno povezovanje z drugimi dejavniki na šoli (vodstvo, svetovalna služba, ostali delavci šole) in izven nje (starši, zunanje inštitucije, idr.). Oddelčna skupnost (enovita, sestavljena, prepletena) je vpeta v socialno skupnost šole in kulturo širše družbe, saj s temi dejavniki nenehno vstopa v različne odnose.

Začetek šolanja za otroka pomeni vstop v formalno organizacijo širšega socialnega okolja, zato ima šola pomembno socializacijsko vlogo. Mednarodna komisija o izobraževanju, ki deluje v okviru Unesca, poudarja, naj bi izobraževanje v 21. stoletju temeljilo na štirih stebrih (Delors, 1996): učiti se, da bi vedeli; učiti se, da bi znali delati; učiti se, da bi znali živeti v skupnosti; učiti se biti. Za doseganje teh ciljev je kakovost socialnega okolja, v katerem se nahajajo učenci, zelo pomembna. Učenci v oddelčni skupnosti in oddelčni učiteljski zbor sooblikujejo socialni prostor, v katerem dosegamo vzgojno-izobraževalni cilj šole - to je optimalni razvoj otroka ne glede na spol, socialno-ekonomski status, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo. Dokumenti kurikularne preнове navajajo naslednje specifične cilje, ki jih lahko dosegamo samo v okviru kakovostne oddelčne skupnosti: zagotavljanje svobode in razvoj odgovornosti, strpnosti ter solidarnosti, uvajanje raznolikih oblik in metod dela, povečevanje aktivne vloge učencev, spodbujanje skladnega telesnega in duševnega razvoja, ki vključuje tudi socialni razvoj, povečevanje stopnje vključenosti otrok, priprava učencev za kakovostno življenje, razvijanje sposobnosti samostojnega, ustvarjalnega in kritičnega mišljenja ter presojanja, usposabljanje za samostojno reševanje problemov. Našteti cilji oddelčno skupnost opredeljujejo kot socialni prostor, v katerem se izvaja socializacijska funkcija in ustvarja optimalne pogoje za doseganje učne učinkovitosti. Od kakovosti socialne interakcije je torej odvisen otrokov socialni, pa tudi kognitivni razvoj. Učni učinek je večji, če v oddelku prevladujejo dobri odnosi, ki omogočajo graditev znanja posameznika v interakciji s socialnim okoljem, v katerem je akumulirano znanje širše socialne skupnosti. Sodobne kurikularne cilje, kot na primer razvijanje kritičnosti, iniciativnosti, izvirnosti, namreč lahko dosegamo le v ustrezni šolski kulturi in klimi, katere del je kultura in klima oddelčne skupnosti.

Delo z oddelčno skupnostjo vpliva na doseganje omenjenih ciljev predvsem s tako organizacijo skupnega življenja, ki vse to uresničuje. To je šolska kultura, v kateri je učna

¹ V smernicah izraz *učenci* uporabljamo tako za učence osnovnih šol kot tudi za dijake srednjih šol in dijaških domov.

učinkovitost uravnotežena s kakovostnimi medosebnimi odnosi med vsemi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa, ne le med učenci. Šolsko kulturo ustvarjajo člani vseh oddelčnih skupnosti, ostali delavci šole, nanjo pa vplivajo tudi dejavniki zunaj šole, med katerimi imajo najpomembnejšo vlogo starši. Oddelčna skupnost pomeni stičišče delovanja vseh omenjenih elementov.

2. TEMELJNA NAČELA

Temeljna načela predstavljajo osnovno orientacijo ali okvir za profesionalno opravljanje dela oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti učencev v osnovni in srednji šoli ter v dijaških domovih.

2.1. Načelo celostnega pristopa

Za delo strokovnih delavcev, ki delajo z oddelčno skupnostjo ter njenimi posamezniki, je zelo pomembno, da pri svojem delu vedno pristopajo celostno. To pomeni, da upoštevajo posameznika kot osebnost v celoti in se zavedajo, da je posameznik v svojem ravnanju vedno del ožjega ali širšega socialnega okolja. Tako je oddelčna skupnost del mnogo bolj kompleksnega socialnega sistema šole, ta pa je zopet vpet v celotno družbeno skupnost. Odnosi znotraj ene skupnosti se torej prepletajo z odnosi med posameznimi skupnostmi in vplivajo na delovanje oddelčne skupnosti. Organizacijo življenja oddelčne skupnosti je zato potrebno usmerjati tudi v odprtost do drugih skupnosti in povezanost z njimi. Učenci se z drugimi oddelčnimi skupnostmi povezujejo v skupnost učencev. Sodelujejo z učiteljskim zborom šole, šolsko svetovalno službo, starši, predstavniki širše družbene skupnosti itd.

2.2. Načelo razvojne usmerjenosti

Delo oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti je usmerjeno v optimalni razvoj vsakega posameznika. Individualno delo s posameznikom, s skupino ali s celotno oddelčno skupnostjo se nanaša na ugotavljanje in spreminjanje celote pogojev dela posameznika in celotne skupine.

2.3. Načelo kakovostne organizacije življenja

Cilje, ki si jih oddelčni učiteljski zbor zastavlja pri delu z oddelčno skupnostjo, dosega z načrtno in kakovostno organizacijo življenja v šoli. Oddelčna skupnost kot temeljni šolski socialni sistem potrebuje svoj skupni cilj, pa tudi določen časovni termin, namenjen oblikovanju skupnih ciljev in "ukvarjanju s samim seboj" (predelava napetosti, povratne informacije o tem, kako sistem deluje, ipd.).

2.4. Načelo aktualnosti

Aktivnosti oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti so usmerjene v sooblikovanje vizije šole in njeno udejanjanje. Pri tem se odzivajo na aktualne življenjske potrebe oddelka, skupine in posameznikov (tako učencev kot učiteljev).

2.5. Načelo povezovanja, strokovnega sodelovanja in interdisciplinarnosti

Skrb za kakovost življenja oddelčne skupnosti je skupna odgovornost razrednika, učencev, oddelčnega učiteljskega zbora ter, po potrebi, šolske svetovalne službe in drugih strokovnih delavcev šole. Pri tem med seboj enakopravno sodelujejo in se vključujejo v življenje in delo oddelčne skupnosti. Posebno pozornost pri tem naj bo namenjena enakopravnemu sodelovanju učencev in razvoju njihove soodgovornosti za življenje in delo v šoli.

Kadar pa narava problema v oddelčni skupnosti presega strokovne kompetence in odgovornosti strokovnih delavcev šole, se le-ti povežejo z zunanjimi sodelavci.

2.6. Načelo strokovnosti in strokovnega izpopolnjevanja

Oddelčni učiteljski zbor in drugi strokovni delavci svoje delo opravljajo v skladu s strokovnimi spoznanji ter etičnimi načeli. Zavezani so stalnemu strokovnemu izpopolnjevanju in stalni refleksiji svojega dela.

Med temeljne kompetence učitelja sodijo tudi tiste, ki se nanašajo na delo z oddelčno skupnostjo: učinkovito in kakovostno vodenje, načrtovanje in evalviranje; upoštevanje skupinsko dinamičnih zakonitosti oblikovanja in vzdrževanja oddelčne skupnosti; ravnanje v skladu z razvojnimi in osebnostnimi značilnostmi posameznika; zaznavanje, upoštevanje in spoštovanje individualnih razlik med učenci, učitelji in starši ipd.

2.7. Evalvacija kakovosti življenja v oddelčni skupnosti

Sprotna in končna evalvacija procesov in rezultatov življenja in dela v oddelčni skupnosti zagotavlja večjo kakovost in omogoča nadaljnje načrtovanje. Bistvo evalvacije je v prvi vrsti kritična analiza dela, ki sloni na primerjavi načrtovanih in doseženih ciljev. Temu sledi skupno načrtovanje dela. Tako učence sproti navajamo na refleksijo lastnega dela in jim pomagamo pri oblikovanju ustreznih realnih ciljev.

3. VLOGA RAZREDNIKA IN ODDELČNEGA UČITELJSKEGA ZBORA

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja v 63. členu opredeljuje vlogo razrednika kot tistega, ki vodi delo oddelčnega učiteljskega zbora, analizira vzgojne in učne rezultate oddelka, skrbi za reševanje vzgojnih in učnih problemov posameznih učencev, vajencev oz. dijakov, sodeluje s starši in šolsko svetovalno službo, odloča o vzgojnih ukrepih ter opravlja druge naloge v skladu z zakonom.

To pomeni, da je razrednik učenčev prvi učitelj, na katerega se ima pravico nasloniti, ga nagovoriti, ko gre za vprašanja njegovega počutja in vsakdanjega življenja v razredu in na šoli. Razrednik za posameznega učenca in celotno oddelčno skupnost pomeni most, preko katerega vstopa in se vključuje v širšo skupnost, ki jo predstavlja šola.

Temeljne vloge, ki jih opravlja razrednik, so:

1. **povezovalna:** razrednik je vodja oddelčnega učiteljskega zbora ter povezovalec oddelčne skupnosti z ostalimi sistemi na šoli in izven nje, še posebno skrbi za povezanost šole kot institucije z učenci in starši;
2. **vzgojna:** omogoča (načrtuje in organizira) situacije, v katerih učenci prevzemajo soodgovornost za življenje v oddelčni skupnosti ter odgovornost za svoja ravnanja in odločitve, spodbuja razvijanje čuta za sočloveka, razvoj temeljnih človeških vrednot, oblikovanje zrele, samostojne osebnosti, ki ravna po ponotranjenih etičnih načelih;
3. **animatorska:** spodbuja, motivira, aktivira učence in učitelje, da lahko uveljavijo in razvijajo svoje darove, sposobnosti in zamisli; omogoča, da posamezniki prevzemajo svoj del odgovornosti za življenje skupnosti;
4. **načrtovalska:** skupaj z ostalimi člani načrtuje in evalvira delo in življenje oddelčne skupnosti;
5. **posredovalna v problemskih situacijah:** pomaga vsem vpletenim pri reševanju problemskih situacij, ki nastajajo med učenci, med učenci in učitelji ipd., poskrbi, da proces reševanja konfliktov poteka konstruktivno;
6. **informativna:** posreduje informacije učencem, staršem in ostalim članom učiteljskega zbora;
7. **administrativna:** ureja dokumentacijo, skrbi za zakonitost postopkov, zapisnike, evidence, piše spričevala ipd.

Razrednikove vloge so odvisne od vsakokratne situacije v oddelčni skupnosti, značilnosti skupine, potreb in izzivov. Razrednik naj svojo vlogo prilagaja vsakokratnim potrebam oddelčne skupnosti, pomembno pa je, da v svojem prizadevanju in delu pokriva vsa zgoraj naštetá področja.

Vsakdo, ki prihaja v stik z razrednikom (učenci, starši, sodelavci, ravnatelj), ima svoja specifična pričakovanja od razrednika. Razrednik naj se teh pričakovanj zaveda. V skladu s svojo avtonomno odločitvijo o najbolj pomembnih vidikih svojega dela naj oblikuje temeljno vizijo svojega dela, ki jo bo vedno znova pripravljen predstaviti tudi drugim, s katerimi se srečuje pri uresničevanju svoje vloge. Zelo pomembno je nenehno razčiščevanje pričakovanj in pogledov na vlogo razrednika, še posebno med učenci, starši, sodelavci in razrednikom.

Člani oddelčnega učiteljskega zbora v sodelovanju s šolsko svetovalno službo sodelujejo z razrednikom pri načrtovanju in izvajanju načrta dela posameznega oddelka (obravnavajo vzgojno-izobraževalno problematiko v oddelku, odločajo o vzgojnih ukrepih, izvajajo vzgojno-izobraževalni proces v oddelku, aktivno sodelujejo pri reševanju aktualnih problemov, po potrebi sodelujejo na urah oddelčne skupnosti ipd.).

4. ORGANIZACIJSKE OBLIKE DELA ODDELČNEGA UČITELJSKEGA ZBORA IN ODDELČNE SKUPNOSTI

Oddelčno skupnost kot sistem upoštevamo pri načrtovanju in izvajanju vzgojno-izobraževalnega dela v celoti. To pomeni, da vedno in povsod upoštevamo potenciale, ki jih nudi oddelek kot socialna skupina.

Posebne organizacijske oblike dela oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti so:

- ure oddelčne skupnosti,
- konferenca oddelčnega učiteljskega zbora,
- konferenca celotnega učiteljskega zbora,
- pogovorne ure za učence,
- roditeljski sestanki,
- pogovorne ure za starše,

- druge aktivnosti (npr.: pikniki, izleti, tekmovanja), ki spodbujajo neformalne oblike druženja.

Delo v teh organizacijskih oblikah lahko poteka na različne načine:

- individualni pogovori med učitelji, učenci, starši, ostalimi strokovnimi delavci,
- frontalne oblike dela s skupinami (informiranje, predavanja): učenci, starši, učitelji, izkustvene oblike dela s skupinami,
- različne oblike družabnega življenja (športne, družabne igre, tekmovanja, pikniki), ki spodbujajo neformalne oblike druženja.

5. NAČRT DELA ODDELČNEGA UČITELJSKEGA ZBORA IN ODDELČNE SKUPNOSTI

Letni načrt dela oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti oblikujemo v začetku šolskega leta. Nosilec načrtovanja je razrednik. Pripravi ga skupaj z učenci, oddelčnim učiteljskim zborom in po potrebi z ostalimi strokovnimi delavci.

Načrt dela zajema organizacijski in vsebinski del. Organizacijski načrt vključuje organizacijo posameznih oblik dela: dan, uro, prostor (pogovornih ur s starši, pogovornih ur za učence, ur oddelčne skupnosti in ostalih oblik dela s skupino). V vsebinskem načrtu predvidimo teme ur oddelčne skupnosti, vsebino sestankov s starši, ipd. Pri pripravi vsebine in organizacije ur oddelčne skupnosti sodelujejo tudi učenci.

Vnaprej oblikovane teme naj pokrivajo eno polovico vseh ur oddelčne skupnosti, ostale ure pa naj bodo namenjene aktualni problematiki. Letni načrt naj vsebuje tudi vsebine, ki jih bodo člani oddelčne skupnosti obravnavali v drugih organizacijskih oblikah (šola v naravi, tabori itd.). Zagotavlja naj interdisciplinarnost (povezovanje s spoznavanjem družbe, etiko in družbo, zdravstveno vzgojo itd.).

5. 1. Načrtovanje dela oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti

Pri načrtovanju je potrebno zasledovati tri osnovna vprašanja, ki nam pomagajo oblikovati zares kakovosten načrt. Temu sledi izvajanje in ob koncu evalvacija, ki predstavlja novo izhodišče za načrtovanje. Osnovna vprašanja, na katera si mora razrednik pri načrtovanju dela oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti odgovoriti, so: kje smo, kam gremo in kako bomo cilje dosegli?

1. KJE SMO?

Analiza stanja in potreb

Kaj se dogaja v oddelčni skupnosti, med učenci, v odnosih med učiteljem in učenci, kaj nam je v veselje, kaj nas jezi, žalosti, v čem prizadenemo drug drugega, kje smo si lahko v pomoč, kaj bi bilo potrebno storiti, da bi bilo naše življenje v razredu lepše in bogatejše oziroma, kaj je potrebno storiti, da bodo naši odnosi ostali dobri, če smo sedaj zadovoljni z njimi? Kaj je tisto, ob čemer se je potrebno ustaviti in storiti kakovostni korak naprej?

Pri tem so razredniku v pomoč: vprašalniki o merjenju socialne klime v oddelku, sociometrični test, anekdoteski zapiski, sistematično opazovanje, ipd.

2. KAM GREMO?

Namen oziroma cilj dela

Cilji, ki jih želimo doseči, so različni tako po vsebini kot po času, v katerem jih nameravamo doseči. Glede na čas, v katerem želimo doseči posamezni cilj, načrtujemo dolgoročne (globalne), srednjeročne (etapne) in kratkoročne (operativne) cilje. Pomembno je izhajati iz dolgoročnih, globalnih ciljev in namenov, da lahko temu ustrezno izbiramo kratkoročne cilje, ki nas bodo postopoma pripeljali do končnega cilja. Če nam je znan cilj, bomo mogli odkrivati poti in načine za doseg cilja. Pomembno je, da so cilji opredeljeni konkretno in jasno, enoznačno.

Stvar odločitve je, kaj je globalni cilj, za katerega si bomo v določenem obdobju (lahko tudi v določenem šolskem letu) še posebno prizadevali. Zelo pomembno je, da so cilji jasni vsem članom skupine, da se s cilji identificirajo in se čutijo povezane v skupnem prizadevanju za njihovo doseganje.

3. KAKO BOMO DOSEGLI CILJE?

Oblikovanje programa oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti

Vprašanje "kako" zadeva vprašanje metod in načinov dela, ki jih izbiramo v skladu s cilji, ki jih želimo doseči, v skladu s starostno stopnjo učencev, njihovimi predhodnimi izkušnjami, možnostmi, ki so nam dane (časovne, prostorske, materialne ...). Pri izbiri načinov dela je pomembno upoštevati, da naj bo učenec aktivni udeleženec in sooblikovalec vzgojno-izobraževalnega procesa.

Za realizacijo programa so odgovorni vsi člani oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti. Razrednik organizira, koordinira in vzpostavlja pogoje za uresničevanje načrta.

5. 2. Področja delovanja oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti

Aktivnosti oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti so usmerjene na naslednja področja:

1. razvijanje kulture in klime, ki omogoča kakovostno sožitje vseh posameznikov v oddelčni skupnosti in učinkovito delovanje oddelčne skupnosti kot celote (varno, strpno okolje z jasno postavljenimi pravili in strokovno utemeljenimi postopki obravnavanja odklonov od pravil);
2. ustvarjanje optimalnih pogojev in spodbujanje osebostnega razvoja posameznika (oblikovanje pozitivne samopodobe, univerzalnih etičnih načel, vrednot, razvijanje sposobnosti samostojnega, ustvarjalnega in kritičnega mišljenja in presojanja ...);
3. Razvoj preventivnih dejavnosti s poudarkom na prizadevanju za zdravo življenje;
4. poklicno vzgojo;
5. spodbujanje učne učinkovitosti posameznikov in oddelka kot celote;
6. obravnavanje in razreševanje aktualnih problemov posameznika ter oddelka;
7. sodelovanje pri načrtovanju življenja in dela v šoli.

Omenjena področja predstavljajo splošen okvir za delo oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti. Katerim področjem bodo v posameznem obdobju dajali prednost, s katerimi vsebinami jih bodo zapolnili, kdo bo izvajal posamezne vsebine ter vse ostale konkretne rešitve pa so odvisne od analize potreb in zastavljenih ciljev. Razrednik kot prvi načrtovalec in koordinator dela oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti v tem okviru avtonomno deluje v skladu s prej opredeljenimi načeli.

V nadaljevanju navedene vsebine in pristopi znotraj posameznih področij delovanja oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti naj veljajo le kot usmeritev, ki naj jim olajša pripravo konkretnih izvedbenih načrtov za delo.

5.2.1. Razvijanje kulture in klime, povečevanje socialno integracijske vloge šole in povečevanje stopnje vključenosti otrok, priprava učencev za kakovostno življenje v skupnosti

1. Delo s skupinami učencev ali celotnim oddelkom na temo »Učiti se živeti z drugimi«: šolska in razredna pravila, odnosi med učenci in učitelji, zagotavljanje temeljnih potreb vsakega člana oddelčne in šolske skupnosti (varnost, pripadnost, sprejetost, uveljavljanje, spoštovanje, prijateljstvo itd.), konstruktivno reševanje konfliktov, spoštovanje drugačnosti itd. Te vsebine naj predstavljajo temelj za delo s skupino učencev. Priporočljiva metoda je izkustveno učenje. Delež teh vsebin pa se določa v skladu z možnostmi in specifičnimi potrebami posamezne oddelčne skupnosti.
2. Pri pouku posameznih predmetov izvajanje tistih učnih oblik in metod, ki spodbujajo interakcije med posamezniki ter spodbujajo njihovo sodelovanje.
3. Organizacija aktivnosti, ki spodbujajo neformalne oblike druženja med učitelji, učenci in starši.
4. Organizacija medsebojne pomoči med sošolci, ter pomoč učiteljev.
5. Oblikovanje predlogov za pohvale, priznanja in nagrade učencem v oddelčni skupnosti.

5.2.2. Ustvarjanje optimalnih pogojev za razvoj posameznika

1. Delo s skupinami učencev ali celotnim oddelkom na temo »Učiti se biti«: kdo sem; kaj zmorem; kaj hočem; česa se bojim; moje strategije reševanja problemov; kako bom dosegel tisto, kar hočem; kako mi trenutno to uspeva; kakšna so moja stališča, vrednote v zvezi z vprašanji, ki so trenutno aktualna; presojanje etičnosti posameznih ravnanj v določeni situaciji idr. Te vsebine naj predstavljajo temelj za delo s skupino učencev. Priporočljiva metoda je izkustveno učenje. Delež teh vsebin pa se določa v skladu z možnostmi in specifičnimi potrebami posamezne oddelčne skupnosti.
2. Pri pouku posameznih predmetov spodbujanje interakcij med učitelji in učenci, ki razvijajo pozitivno samopodobo in občutek kompetentnosti pri učencih. Individualizacija pouka s ciljem razvijati močna področja in talente posameznih učencev.
3. Skrb za specifične potrebe otrok s posebnimi potrebami, sodelovanje z zunanjimi inštitucijami pri zagotavljanju individualizacije dela z otroki s posebnimi potrebami, sodelovanje pri načrtovanju, izvajanju in evalvaciji individualiziranih programov za otroke s posebnimi potrebami.
4. Usmerjanje posameznikov v obšolske dejavnosti, ki omogočajo razvoj posameznih interesov pri učencih.
5. Vključevanje staršev v prizadevanja za ustvarjanje pogojev za optimalni razvoj posameznega učenca. Sodelovanje s starši zajema seznanjanje z značilnostmi posameznih razvojnih obdobij, s potrebami posameznih učencev, informiranje o dosežkih otrok ter enakopravno sodelovanje pri reševanju problemov.

5.2.3. Razvoj preventivnih dejavnosti

1. Delo s skupinami učencev ali celotnim oddelkom na temo »Zdravo življenje«: kako reči »NE«, kako prepoznati prijatelja v stiski, kako pomagati sebi in drugim, kako poiskati pomoč zase ali za prijatelja, kako se pogovarjati, odnosi s starši, ljubezen, kaj početi z neprijetnimi čustvi in občutki, varna pot v šolo, značilnosti in težave v adolescenci, adolescent in spolnost, prosti čas, itd. Preventivna dejavnost naj bo zasnovana predvsem kot skrb za razvijanje zdravih vzorcev življenja. Vsebine: ozaveščanje in kritična analiza ključnih stališč v zvezi s posameznimi

rizičnimi oblikami vedenja, kritična analiza rizičnih oblik vedenja in iskanje drugačnih poti za doseganje istih ciljev itd. Vsebine naj se nanašajo na preventivo proti nasilju vseh vrst (spolno nasilje, nasilje med vrstniki, itd.), proti zasvojenosti, motnjam hranjenja, preventiva proti samomoru, spolna vzgoja, preventiva v cestnem prometu, zdravstvena vzgoja itd. Te vsebine naj predstavljajo temelj za delo s celotno skupino učencev. Priporočljiva metoda je izkustveno učenje. Delež teh vsebin pa se določa v skladu z možnostmi in specifičnimi potrebami posamezne oddelčne skupnosti.

2. V pouk ustreznih predmetov vključevati vsebine s področja preventive.
3. V hišni red vključiti tudi tista pravila, ki se nanašajo na omejevanje rizičnih oblik vedenja in dogovorjeno dosledno izvajati.
4. Dosledno obravnavanje rizičnih oblik vedenja pri posameznih učencih in skupinah. Ob ponavljanju rizičnega zasnovati timsko obravnavanje problema ter po potrebi vzpostaviti sodelovanje z zunanjimi strokovnimi inštitucijami.
5. Izobraževanje in ozaveščanje staršev: roditeljski sestanki, šola za starše, pogovori s posameznimi starši.

5.2.4. Poklicna vzgoja kot načrtovan program aktivnosti, ki vzpodbuja poklicni in izobraževalni razvoj učencev

Cilji poklicne vzgoje so, da:

- učenec spozna sebe, svoje sposobnosti, potrebe, interese, vrednote in želje,
- da razvije veščine za raziskovanje možnosti usposabljanja, izobraževanja in zaposlitev,
- da se nauči sprejemati ustrezne odločitve, ki temeljijo na dobrem poznavanju sebe in okolja,
- da usvoji nekatere veščine, ki so potrebne pri prehodih z ene na drugo izobraževalno stopnjo ali v zaposlitev.

Učitelji ali drugi strokovni delavci lahko pri učencih spodbujajo proces poklicnega dozorevanja na naslednje načine:

1. Vključevanje elementov poklicne vzgoje v pouk (povezovanje učne snovi s svetom poklicev, izvedba naravoslovnih, kulturnih ali športnih dni na temo poklicev, razpisi seminarских in projektnih nalog na temo poklicev in možnosti zaposlovanja v okolju, predstavitev posameznih poklicev pri pouku - npr. poklic biologa pri biologiji).
2. Delo s skupinami učencev ali celotnim razredom za doseganje zgornjih ciljev (delavnice na temo kaj bi rad postal, kakšne so moje želje, kakšen sem in kakšni so moji sošolci, odkrivam svoje interese, spoznavanje različnih poklicev).
3. Organizacija in izvedba interesnih dejavnosti na temo poklicne vzgoje (predstavljanje značilnosti posameznih poklicev skozi interesne dejavnosti).
4. Organizacija in izvedba različnih ekskurzij in obiskov podjetij (obiski lokalnih podjetij in institucij, kjer si učenci ogledajo tehnološki proces in spoznajo poklice v praksi).
5. Individualni pogovori z učenci o njihovem nadaljnjem izobraževanju in prihodnosti (pri reševanju učnih in vzgojnih težav ter osebnih problemov).
6. Posredovanje informacij učencem in staršem o pogojih in postopkih vpisa v nadaljnjo stopnjo izobraževanja (opozarjanje učencev na pomembne datume, na uporabo različnih knjižnih in avdio-vizualnih virov, dostop do računalnikov in pomoč pri uporabi interneta).
7. Konkretna pomoč učencem pri izpolnjevanju različnih prijav za vpis v šole, vlog za štipendije, prošnje za obisk podjetja ali šole in podobno.

5.2.5. Spodbujanje učne učinkovitosti posameznikov in oddelka kot celote

1. Delo s skupinami učencev ali celotnim oddelkom na temo na temo »Učna učinkovitost«: postavljanje ciljev, spremljanje dosežkov na poti do zastavljenih ciljev, ozaveščanje učinkovitih

in neučinkovitih strategij reševanja učnih težav, razvijanje percepcije »zmorem«, razvijanje učinkovitih oblik in metod učenja - učenje učenja itd. Te vsebine naj predstavljajo temelj za delo s celotno skupino učencev. Priporočljiva metoda je izkustveno učenje. Delež teh vsebin pa se določa v skladu z možnostmi in specifičnimi potrebami posamezne oddelčne skupnosti.

2. Vključevanje vsebin, naštetih v prvi točki, v redni pouk. Individualizacija pouka s posebnim poudarkom na upoštevanju otrok s posebnimi potrebami.
3. Pomoč posameznim učencem z učnimi težavami (razrednik, svetovalna služba, učitelji, učenci).
4. Sodelovanje s starši: na govorilnih urah in s skupinami staršev (šola za starše) na roditeljskih sestankih. Teme so navedene v prvi točki.
5. Delo s starši učencev z učnimi težavami: individualno delo, v okviru posebnih skupin staršev z otroki z učnimi težavami.
6. Sodelovanje v projektih pomoči za učence s specifičnimi učnimi težavami, v katerih sodelujejo tudi zunanje institucije.

5.2.6. Obravnavanje aktualnih problemov vseh učencev oddelka, skupin učencev ali posameznikov

1. Delo s skupinami učencev ali celotnim oddelkom na temo, ki se nanaša na aktualen problem v oddelčni skupnosti. Cilji teh aktivnosti so: ozaveščanje problema, poglobljanje ali spreminjanje razumevanja problema, spreminjanje stališč v zvezi s problemom, razvijanje procesov učinkovitega reševanja, priprava načrta reševanja in izvedba potrebnih aktivnosti itd. Vsebine delavnic so izbrane z namenom, da se na nivoju oddelčne skupnosti ustvarijo pogoji za reševanje problema (npr. vključevanje osamljenega učenca v socialno okolje) ali pa razrednik želi izkoristiti aktualen problem za razvijanje socialnih veščin pri učencih (npr. pretep med učenci izkoristi kot priložnost za učenje konstruktivnega reševanja konfliktov).
2. Individualna pomoč razrednika, šolske svetovalne službe ali drugih učiteljev ali sošolcev učencu in staršem s problemom.
3. Obravnavanje problema na oddelčnem učiteljskem zboru. Cilji: poglobljanje razumevanja problema, priprava načrta za njegovo reševanje, spremljanje učinkov ter sprotno prilagajanje aktivnosti glede povratne informacije.
4. Timsko obravnavanje problema na šoli (pri bolj kompleksnih problemih). Delovni tim naj vključuje čim več v problem vpletenih posameznikov: npr. razrednik, učenec, starši, vpleteni učitelji, šolska svetovalna služba, vodstvo šole, učencev »zagovornik«, predstavnik zunanje inštitucije.
5. Sodelovanje z zunanjimi strokovnimi institucijami: obravnava in pomoč učencu s problemom, organiziranje dodatne pomoči (prostovoljci itd.).

5.2.7. Sodelovanje pri načrtovanju življenja in dela v šoli

Oddelčna skupnost:

- daje pobude in predloge v zvezi s poukom, programom dni dejavnosti, ekskurzij, šolskih prireditvev in interesnih dejavnosti,
- organizira različne oblike dežurstva v skladu s sprejetim hišnim redom in dogovorjenim letnim načrtom dežurstev,
- organizira različne akcije in prireditve,
- opravlja še druge dogovorjene naloge.

5.3. Ure oddelčne skupnosti

Za doseganje ciljev oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti nam služijo tudi ure

oddelčne skupnosti, ki po Zakonu o osnovni šoli (15. člen) sodijo v obvezni program šole, obseg ur oddelčne skupnosti pa je določen tudi s predmetnikom.

Srednjim šolam se priporoča, da v okviru možnosti, ki jih dajejo predmetniki, načrtujejo čas za uresničevanje programskih smernic.

Na začetku šolskega leta je pomembna vključitev in motiviranje učencev za načrtovanje ur oddelčne skupnosti in drugih aktivnosti, da doživijo program za svojega in se čutijo soodgovorne pri načrtovanju oblik in metod dela. Ure oddelčne skupnosti omogočajo idealno priložnost za spoznavanje učencev, ne samo kot učencev, ampak predvsem kot ljudi, oseb, posameznikov! To poznavanje je za razrednika nujno, če želi zares pedagoško delovati v razredu.

Tudi učenci lahko pri različnih vsebinah bolj osebno spoznajo razrednika, njihov odnos lahko postaja bolj oseben in pristen. Večja kakovost medosebnih odnosov pa posledično vpliva tudi na boljše doseganje zastavljenih vzgojno-izobraževalnih ciljev.

Vsebine ur oddelčne skupnosti naj izbirajo učenci in razrednik skupaj, potrebno pa je upoštevati, da so povezane z življenjem in v skladu z interesi učencev. Dobro je učencem dati priložnost, da sami vodijo te ure.

V prvi vrsti je pri urah oddelčne skupnosti pomembna kakovost odnosa učitelj - učenec in odnosi med učenci, ki pa ne morejo biti dosti drugačni, kot so pri drugih urah in na splošno v njihovih odnosih. Ure oddelčne skupnosti predstavljajo možnost za oblikovanje dobrih medosebnih odnosov, empatije, sprejemanja drugačnosti in različnosti, sodelovanja in aktivne udeležnosti pri oblikovanju življenja in dela oddelka.

5.3.1. Način dela pri urah oddelčne skupnosti

Pri urah oddelčne skupnosti naj delo izhaja iz konkretne izkušnje, ki jo imajo učenci o določenem vsebinskem sklopu. Pomembna je njihova lastna aktivnost in sodelovanje, zato naj bo ura zasnovana po načelih izkustvenega in "v učenca" usmerjenega učenja. Način dela izberemo glede na cilje in vsebino, ki jo obravnavamo, in glede na posebnosti skupine, oddelka: njihove izkušnje, predznanje, odpore, razvojno stopnjo, velikost skupine. Omogočamo izkustveno učenje, ki temelji na spodbujanju notranje motivacije, zagotavljanju sodelovanja učencev v načrtovanju in organiziranju dejavnosti, v konkretizaciji načrta, na prizadevanju za učenje cele osebe (učenje, ki vključuje mišljenje, čustva in vedenje), omogočanju svobodnega oblikovanja učenčevih odgovorov na neko situacijo, na spoštovanju različnosti in spodbujanju osebostnega razvoja in spreminjanja.

Pri razrednikovem načrtovanju dela v oddelku in pri urah oddelčne skupnosti naj se razrednik zaveda različnosti vzgojnih ciljev v okviru oblikovanja značaja in si prizadeva iskati in uporabljati takšne oblike, načine in metode dela, ki bodo vedno bolj spodbujale aktivnost učencev, omogočale njihovo soodgovornost za uro in dajale možnost resničnega izkustvenega učenja. Samo tedaj bo veljalo, da učiti se pomeni tudi spreminjati se.

Zavedati se je potrebno, da se vloge učitelja - razrednika in učencev pri urah oddelčne skupnosti prepletajo in večkrat tudi zamenjajo: učenci lahko postanejo glavni organizatorji, voditelji in usmerjevalci, tisti, ki vsebinsko pripravijo uro in jo tudi sami oz. s pomočjo razrednika izpeljejo. V ta namen je potrebno nekaj učiteljevega spodbujanja, dajanja možnosti za sodelovanje učencev, vendar hkrati prinaša veliko prednosti in je pomembno pri razvoju različnih spretnosti vodenja, nastopanja, organiziranja pri učencih in pri oblikovanju njihovega odnosa do ur oddelčne skupnosti.

6. NALOGE RAZREDNIKA

Razrednik v skladu s temi smernicami:

1. Oblikuje program dela oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti.
2. Skrbi za njegovo realizacijo in evalvacijo (v skladu s 63. členom Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja npr. analizira vzgojne in učne rezultate oddelka, skrbi za reševanje vzgojnih in učnih problemov posameznih učencev, vajencev oziroma dijakov, sodeluje s starši in šolsko svetovalno službo, odloča o vzgojnih ukrepih).
3. Se stalno strokovno izpopolnjuje na različnih seminarjih, s študijem strokovne literature, s stalno refleksijo svojega dela.
4. Vodi oddelčni učiteljski zbor in še posebno skrbi za kontinuirano sodelovanje z vsemi strokovnimi delavci, ki se vključujejo v delo oddelčne skupnosti.

Za kakovostno opravljanje teh nalog je potrebno zagotoviti ustrezne pogoje: čas, ustrezno usposobljene razrednike (ki imajo navedene kompetence), prostor in finančne pogoje. Pod temi pogoji je mogoče smernice izvajati v celoti. Če pa pogoji niso izpolnjeni, je njihovo izvajanje potrebno ustrezno prilagoditi danim možnostim.

7. DODATEK

7. 1. Kompetence razrednika

Narava razrednikovega dela vključuje posebna znanja in spretnosti, stališča, vrednote in prepričanja, zato naj ima vsak učitelj možnost usposabljanja za delo razrednika. Pri tem izhajamo iz dejstva, da je usposabljanje razrednika usmerjeno tako v strokovni kot v osebnostni razvoj.

Usposabljanje in izpopolnjevanje razrednika naj zajema razvoj naslednjih kompetenc:

1. Zaveda se svoje odgovornosti za vzgojno-izobraževalno delo, ki vključuje aktivno skrb za osebnostni in socialni razvoj učencev ter spoštovanje strokovnih načel.
2. Pozna osnove osebnostne dinamike in razvojne značilnosti učencev, ki so mu zaupani. Spremlja tudi literaturo s tega področja.
3. Analizira dogajanje v oddelčni skupnosti z namenom ugotavljanja potreb oddelka kot celote in posameznikov v njem. Rezultate analize uporablja kot izhodišče za načrtovanje dela oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti. Letni načrt dela sproti prilagaja aktualnim potrebam. Pri tem velik poudarek namenja vzpostavljanju pogojev za sodelovanje, sooblikovanje skupnosti in dialog.
4. Načrtuje in izvaja ure oddelčne skupnosti. Pri tem uporablja aktivne metode, ki so primerne za doseganje vzgojnih ciljev: izkustveno učenje, diskusija itd.
5. Skupaj z ostalimi člani oddelčnega učiteljskega zbora in učenci oddelčne skupnosti izdelava sistem pravil, ki omogočajo sožitje na šoli ter učinkovito učenje. Soustvarja tako razredno klimo, ki omogoča izdelan sistem spodbud in pohval ter naravnih in logičnih posledic ob kršenju pravil.
6. Soustvarja kakovostne odnose med učenci, starši in kolegi: vzpostavlja pogoje za konstruktivni dialog (poslušanje, posredovanje povratnih informacij, postavljanje vprašanj, svetovanje, reševanje konfliktov, pogajanje) in pogoje za različne oblike sodelovanja s starši.
7. Učinkovito vodi oddelčni učiteljski zbor in strokovni tim, ki se ukvarja z reševanjem posameznega problema; v reševanje problemov zna pritegniti tudi starše in učence.
8. Upošteva individualne razlike med učenci, socialno in kulturno okolje, iz katerega izhajajo, njihove življenjske stiske in razume vpliv teh dejavnikov na učenje in vedenje učencev.
9. Prepoznavna in se odziva na posebne potrebe učencev: koordinira delo oddelčnega učiteljskega zbora in sodeluje v strokovnih timih, ki načrtujejo in izvajajo delo z otroki s posebnimi potrebami.
10. Sposoben je evalvirati svoje delo.

7. 2. Zakonodajna izhodišča za delo oddelčnega učiteljskega zbora in oddelčne skupnosti

1. Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (MŠŠ, 1995)

»Cilji osnovne šole, ki so osnova za postavitve teoretičnih izhodišč in vodilo pri njenem razvijanju in spreminjanju, so naslednji:

- ...
- posredovati temeljna znanja in spretnosti, ki omogočajo neodvisno, učinkovito in ustvarjalno soočanje z družbenim in naravnim okoljem,
- ...

Izobrazba mora pospeševati razumevanje, strpnost in solidarnost med ljudmi, narodi, rasnimi in verskimi skupnostmi.

Skladno s tem osnovna šola:

- ...
- razvija sposobnost za življenje v pluralni družbi,
- vzgaja za zdrav način življenja in spodbuja odgovornost do naravnega okolja,
- ...

V oddelčno skupnost so vključeni vse učenke in učenci v oddelku, ki praviloma z razredničarko oz. razrednikom, glede na problematiko pa lahko tudi s predmetnimi učiteljicami oz. učitelji, svetovalnimi delavkami oz. delavci, ravnateljico oz. ravnateljem in drugimi obravnavajo in se učijo razreševati različna vprašanja svojega šolskega vsakdanjika: analizirajo učne rezultate, iščejo poti in načine razreševanja konfliktov v medsebojnih odnosih ipd.« ...

2. Izhodišča kurikularne prenove (NKS, 1996)

Cilji kurikularne prenove:

- 4. in 5. Uvajati raznolike oblike in metode dela in povečati aktivno vlogo učenca.
- 6. Spodbujati skladen telesni in duševni (spoznavni, čustveni, socialni, in drugi) razvoj posameznika.
- 8. Povečati socialno integracijsko vlogo šole.
- 9. Povečati stopnjo vključenosti otrok, mladine in odraslih v izobraževanje in povečati stopnjo prehodnosti ob nezmanjšani kakovosti.
- 10. Pripraviti učence za kakovostno življenje, na vseživljenjsko izobraževanje in za poklic.
- 12. Razvijati sposobnost samostojnega ustvarjalnega in kritičnega mišljenja ter presojanja; usposabljanje za dovolj samozavestno srečevanje z življenjskimi problemi in za njihovo reševanje.

3. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 115/03 - uradno prečiščeno besedilo in 65/05)

2. člen (cilji vzgoje in izobraževanja)

Cilji sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji so:

- zagotavljanje optimalnega razvoja posameznika ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo,

- vzgajanje za medsebojno strpnost, razvijanje zavesti o enakopravnosti spolov, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, spoštovanje otrokovih in človekovih pravic in temeljnih
- svoboščin, razvijanje enakih možnosti obeh spolov ter s tem razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi,
- ...
- spodbujanje zavesti o integriteti posameznika,
- razvijanje zavesti o državni pripadnosti in narodni identiteti in vedenja o zgodovini Slovenije in njeni kulturi,
- ...
- zagotavljanje enakih možnosti za vzgojo in izobraževanje otrok iz socialno manj spodbudnih okolij,
- omogočanje razvoja in doseganje čim višje ravni ustvarjalnosti čim večjemu deležu prebivalstva.

60. člen (strokovni organi)

...

Strokovni organi v javni šoli so:

- učiteljski zbor,
- oddelčni učiteljski zbor,
- razrednik in
- strokovni aktivni.

...

63. člen (razrednik)

Razrednik vodi delo oddelčnega učiteljskega zbora, analizira vzgojne in učne rezultate oddelka, skrbi za reševanje vzgojnih in učnih problemov posameznih učencev, vajencev oz. dijakov, sodeluje s starši in šolsko svetovalno službo, odloča o vzgojnih ukrepih ter opravlja druge naloge v skladu z zakonom.

4. Zakon o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 23/05 - uradno prečiščeno besedilo in 53/05)

19. člen (oddelčna skupnost)

Pri urah oddelčne skupnosti učenci skupaj z razrednikom obravnavajo vprašanja, povezana z delom in življenjem učencev.

5. Na izvedbeni ravni so vloge, naloge in odgovornosti članov oddelčne skupnosti, oddelčnega učiteljskega zbora ter ostalih strokovnih delavcev šole opredeljene v zakonskih ter podzakonskih aktih:

- Zakon o osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 23/05-upb in 53/05);
- Pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 75/04);
- Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 29/96, 64/03 in 65/05);
- Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v devetletni osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 65/05);
- Zakon o gimnazijah (Ur. l. RS, št. 12/96 in 59/01);
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 12/96 in 44/00);
- Pravilnik o šolskem redu v srednjih šolah (Ur.l. RS, št. 82/04);
- Pravilnik o ocenjevanju znanja v srednjih šolah (Ur. l. RS, št. 76/05).

8. VIRI IN LITERATURA

Bečaj, J. (2000): Izhodišča za delo z oddelčno skupnostjo. Neobjavljeno delovno gradivo za Kurikularno komisijo za svetovalno delo in oddelčno skupnost.

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v republiki Sloveniji (1995), Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana.

Delors, J. (1996): Učenje - skriti zaklad, Poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za UNESCO, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana.

Delovno gradivo Kurikularne komisije za svetovalno delo in oddelčno skupnost pri Nacionalnem kurikularnem svetu (1997 - 1998).

Fullan, M. (1993). Change Forces. Probing the Depths of Educational Reform. The Falmer Press, London.

Holly, P., G., Southworth (1989). The Developing School. The Falmer Press, London.

Jaques, D. (1991): Learning in Groups. Kogan Page, London.

Kalin, J. (1999): Razredništvo v poklicni socializaciji gimnazijskega razrednika. Doktorska disertacija. Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, Ljubljana.

Kalin, J. (ur.) (2000): Razrednik: vloga, izkušnje in izzivi: gradivo za posvet. Rogla, november 2000. Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije, Ljubljana.

Kalin, J. (2001): Pogledi na razrednikovo delo in vloge razrednika. Sodobna pedagogika, letnik 52, št.1, str. 8 - 31.

Kurikularna prenova: zbornik. (1997) Nacionalni kurikularni svet, Ljubljana.

Marentič-Požarnik, B. (1987): Nova pota v izobraževanju učiteljev. DZS, Ljubljana.

Poklicna vzgoja v osnovni šoli, gimnaziji ter poklicni in strokovni šoli. Smernice za delo predmetnih kurikularnih komisij (1997). Kurikularna komisija za svetovalno delo in oddelčno skupnost. Ljubljana.

Programske smernice svetovalne službe v gimnazijah, nižjih in srednjih poklicnih šolah ter strokovnih šolah in v dijaških domovih, Sprejeto na 28. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, dne 13. 5. 1999.

Programske smernice svetovalne službe v osnovni šoli, Sprejeto na 28. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje, dne 13. 5. 1999.

Pušnik, M., Žarkovič Adlešič, B., Bizjak, C. (2000): Razrednik v osnovni in srednji šoli. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.

Schön, D. A. (1983). The Reflective Practitioner. How Professionals think in Action. Temple Smith, London.

Sodobna pedagogika - tematska številka Razrednik, razredništvo, (2000), letnik 51 (117), številka 1.

Zelena knjiga o izobraževanju učiteljev v Evropi: kakovostno izobraževanje učiteljev za kakovost v vzgoji, izobraževanju in usposabljanju (2001). Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Ljubljana.